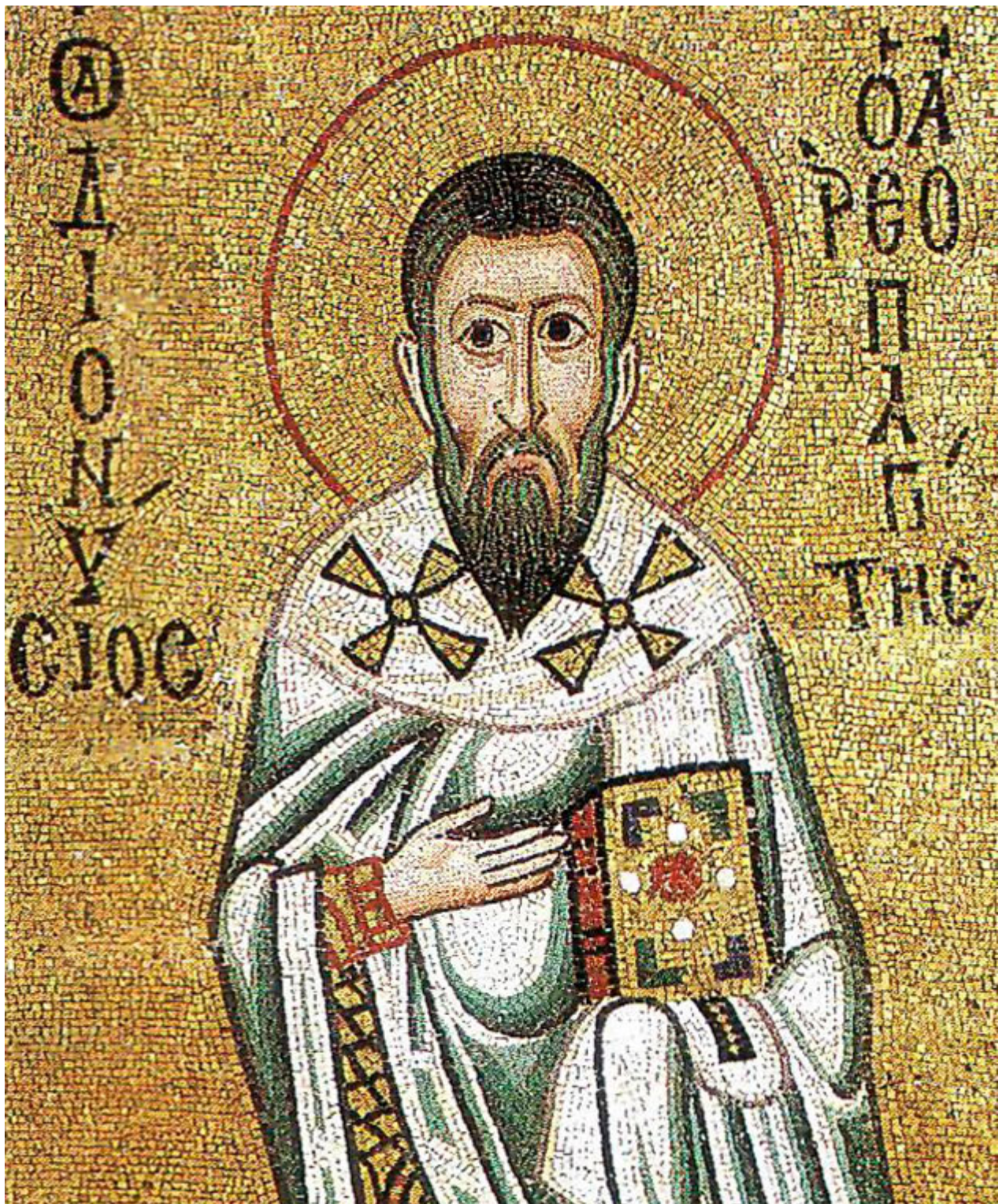

Γιατί αξίζει να διαβάσει ή και να μελετήσει κανείς τον άγιο Διονύσιο τον Αρεοπαγίτη; (π. Δανιήλ Ρυραζα, Δρ Θεολογίας)

/ [Πεμπτούσια](#)

Ο άγιος Διονύσιος ο Αρεοπαγίτης και η διδασκαλία του για την θέωση του ανθρώπου, την μετοχή του στις άκτιστες θείες ενέργειες και προόδους είναι το θέμα της εργασίας του π. Δανιήλ Ρυραζα. Στο βιβλίο του επιτυγχάνει μία προσέγγιση της όλης της διδασκαλίας του αγίου Διονυσίου μέσα στα Πατερικά ερμηνευτικά πλαίσια. Υπό το πρίσμα των ως άνω σκέψεων συνομιλήσαμε με τον π. Δανιήλ για το εκδοθέν βιβλίο του με τίτλο: Η Θεολογία του καλού και του αγαθού στον άγιο Διονύσιο τον Αρεοπαγίτη, προσεγγίζοντας τα «υψηλά» και «μεγάλα» της θεολογίας του αγίου Αρεοπαγίτου.

Πεμπτουσία: :Γιατί αξίζει να διαβάσει ή και να μελετήσει κανείς τον άγιο Διονύσιο τον Αρεοπαγίτη?

π. Δανιήλ Ρυραζα: Για έναν μελετητή της Πατερικής Θεολογίας ο άγιος Διονύσιος ο Αρεοπαγίτης αποτελεί μια αγιασμένη προσωπικότητα, που προκαλεί και θα προκαλεί στο διηνεκές έναν έντονο ενδιαφέρον. Ο άγιος Διονύσιος ο Αρεοπαγίτης έζησε στον πρώτο αιώνα και υπήρξε μαθητής του αγίου Αποστόλου Παύλου,

εφόσον προσελκύστηκε απ' αυτόν στη χριστιανική πίστη με την ομιλία του στον Άρειο Πάγο (Πραξ. 17, 34). Κατά την ιερή Παράδοση της Εκκλησίας ο Αρεοπαγίτης έχει συγγράψει ουσιαστικά για την ορθόδοξη θεολογία έργα και τα συγγράμματά του χαρακτηρίζονται ως το *Corpus Dionysiacum*. Επιπλέον, οι άγιοι Πατέρες κρίνουν τη διδασκαλία του αγίου Διονυσίου ως θεμελιώδη για τη μυστική θεολογία της Εκκλησίας, τη θεολογία της ενώσεως με το Θεό, θεωρώντας τον ως τον Πατέρα του χριστιανικού μυστικισμού.

Πεμπτούσια: Ποια είναι η θέση του αγίου Διονυσίου στη ορθόδοξη θεολογία και ποια είναι η συμβολή του στη θεολογική σκέψη?

π. Δανιήλ Ρυραζα: Η θέση του αγίου Διονυσίου και των συγγραμμάτων του στην Παράδοση της Εκκλησίας είναι εξαιρετικής σπουδαιότητας. Κατά τον Αρεοπαγίτη, η ορθόδοξη πίστη είναι η μόνη αληθινή πίστη και θεία θεογνωσία. Ολόκληρο το *Corpus Dionysiacum* αποτελεί μία μαρτυρία υπέρ της μοναδικής θεογνωσίας της χριστιανικής διδασκαλίας, η οποία μπορεί να δημιουργήσει αμηχανία ή και να οδηγήσει σε εσφαλμένα συμπεράσματα σε όσους δεν έχουν τις αγιοπνευματικές εκείνες προϋποθέσεις στην υπέρ αληθείας μαρτυρία της Εκκλησίας. Υπήρξαν πολλοί Πατέρες και Εκκλησιαστικοί συγγραφείς, από τον άγιο Αναστάσιο τον Σιναίτη ως τον άγιο Νικόδημο τον Αγιορείτη, οι οποίοι σχολίασαν το *Corpus Dionysiacum* (CD). Μεταξύ αυτών κεντρικό ρόλο διαδραμάτισε ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής, ο οποίος έκανε γνωστό σε όλους τον άγιο Διονύσιο τον Αρεοπαγίτη, επιβάλλοντάς τον στη συνείδηση της Εκκλησίας. Ο άγιος Μάξιμος ονομάζει σταθερά τον συγγραφέα των αρεοπαγιτικών κειμένων «θείο Διονύσιο». Στα σχόλιά του στο CD ο άγιος Μάξιμος διατυπώνει έντονα την εκτίμηση για την ορθοδοξία της διδασκαλίας του αγίου Πατρός για μεγάλα θέματα της θεολογίας της Εκκλησίας που σχετίζονται με το Τριαδικό δόγμα, την Ενανθρώπιση και την Ανάσταση. Μέσω λοιπόν του αγίου Μαξίμου το CD και ο συγγραφέας του διεισδυσαν στη συνείδηση της Εκκλησίας ως δογματική και λειτουργική αυθεντία.

Η πλειονότητα των αγίων Πατέρων και εκκλησιαστικών συγγραφέων, από το ΣΤ΄ αιώνα έως τη σύγχρονη εποχή, εκτιμούν το CD και το συγγραφέα του στην ίδια με τον άγιο Μάξιμο προοπτική. Αλλά, η αρεοπαγιτική θεολογία είναι ταυτόχρονα και μια πνευματική θεολογία. Γι' αυτό, μετά την ακμή του ησυχασμού στον Άθωνα όλοι οι θεωρητικοί Πατέρες διαπραγματεύτηκαν τα τρία είδη της προσευχής όπως αρχικά περιγράφηκαν από τον άγιο Διονύσιο. Ο ίδιος ο εκδότης της συλλογής των φιλοκαλικών κειμένων, ο άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης, τον αναφέρει στο δικό του *Εγχειρίδιον* για να περιγράψει την κίνηση της ψυχής, αποκαλώντας τον Αρεοπαγίτη ως τον «τελειότατο των θεολόγων».

Η Εκκλησία, στο σύνολό της, κατανόησε τη διδασκαλία του αγίου Διονυσίου ως

οδό προς τη σωτηρία, προς τη θέωση. Για το λόγο αυτό την αφομοίωσε τόσο βαθιά ώστε να στοχάζεται τα περί Θεού και να Τον λατρεύει χρησιμοποιώντας λέξεις, εκφράσεις και δογματικές διατυπώσεις προερχόμενες από το CD.. Η θεολογία του «θείου Διονυσίου» διαμόρφωσε και την υμνογραφία της Εκκλησίας, η οποία εντυπώθηκε μορφωτικά τόσο στη κοινή λατρεία της όσο και στη συνομιλία εκάστης ψυχής με τον Θεό. Επομένως, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η διδασκαλία του αγίου Διονυσίου επηρέασε βαθύτατα τη συνείδηση της Εκκλησίας.

Πεμπτουσία: Γιατί ονομάστηκε Ψευδο-Διονύσιος?

π. Δανιήλ Ρυραζα: Μεταξύ των ετεροδόξων θεολόγων υπήρξαν φωνές, ακόμα και στο Μεσαίωνα, που έθεταν σε αμφιβολία τόσο την αποστολική αυθεντία του συγγραφέα των αρεοπαγιτικών κειμένων, όσο και το χριστιανικό χαρακτήρα της διδασκαλίας τους. Μπορεί κανείς να πει ότι στο πεδίο της ακαδημαϊκής έρευνας υπάρχουν δύο γενικές τάσεις. Η μία θεωρεί τον συγγραφέα ως έναν ειδωλολάτρη ντυμένο με χριστιανικό περίβλημα με σκοπό να προκαλέσει αντιπερισπασμό στην Εκκλησία, ενώ η άλλη τον θεωρεί ως ένα χριστιανό απολογητή ενδεδυμένο ειδωλολατρικά ενδύματα, δηλαδή να χρησιμοποιεί ένα λεξιλόγιο δανεισμένο από

την πλατωνική και νεοπλατωνική φιλοσοφία. Μετά τις μελέτες του Koch και Stiglmayr (τέλος του ΙΘ' αιώνα) οι ερευνητές του ακαδημαϊκού πεδίου, προπαντός οι ετερόδοξοι, παραδέχονται ότι ο συγγραφέας των αρεοπαγιτικών κειμένων υπήρξε ένα πρόσωπο μεταγενέστερο του πρώτου αιώνα. Αυτοί οι δύο ερευνητές επιβεβαιώνουν πως υπάρχει μια εξάρτηση μεταξύ του τετάρτου κεφαλαίου της πραγματείας *Περί Θείων Ονομάτων* του Αγίου Διονυσίου και του έργου του Πρόκλου (Ε' αιώνα), «*De malorum subsistentia*», που διασώζεται στη λατινική.

Και οι δύο τοποθετούν την εμφάνιση του *CD* μεταξύ των ετών 482-533 μ. Χ. Το 533 πραγματοποιήθηκε στην Κωνσταντινούπολη η συνάντηση ορθοδόξων και μονοφυσιτών. Ο Stiglmayr εκτίμησε ότι ο τόπος όπου συγγράφηκε το *CD* είναι η περιοχή της Συρίας Παλαιστίνης. Μετά τη δημοσίευση των μελετών αυτών των ερευνητών τόσο η αναζήτηση του συγγραφέα όσο και η χρονοχρονική προσέγγιση του *CD* παρέμειναν αμφισβητούμενα αξιώματα ανάμεσα στους ετερόδοξους ερευνητές. Ο Koch είναι, μάλιστα, και ο πρώτος που προσέθεσε στο όνομα του συγγραφέα του *CD* εκείνο το 'Ψευδό-', το οποίο είναι απαράδεκτο κατά την άποψή μας.

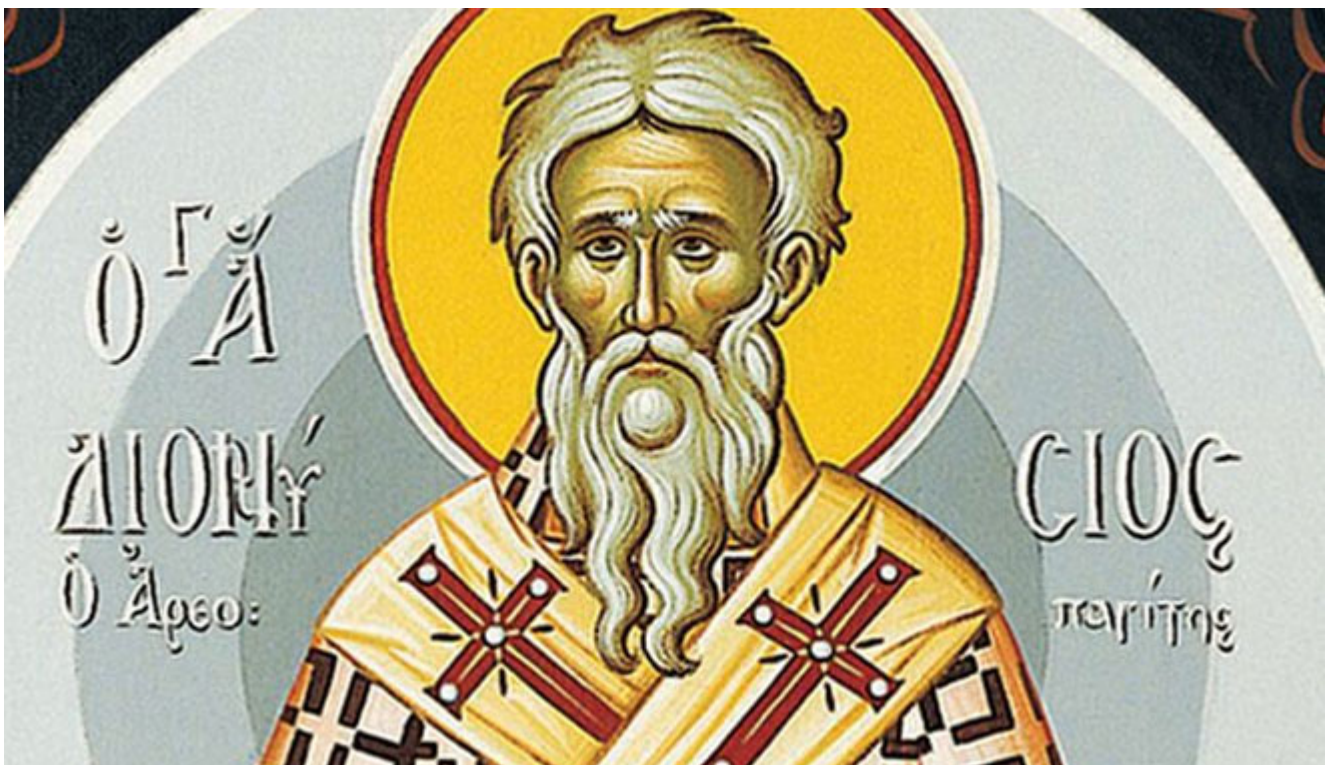
Ο άγιος Μάξιμος, όμως, δεν αμφισβητεί την αποστολική αυθεντία του συγγραφέα των αρεοπαγιτικών κειμένων και, επιπλέον, εκτιμά ότι όλα τα διδάγματα του αγίου Διονυσίου είναι αλάνθαστα. Συνεπώς, τον θεωρεί άνδρα ανώτερο στο ήθος και τη γνώση, άνδρα ενωμένο με το Θεό, δηλαδή θεοποιημένος και καλλωπισμένος. Υπάρχουν όμως και σύγχρονοι σπουδαίοι θεολόγοι, οι οποίοι θεωρούν ότι η διδασκαλία του αγίου Διονυσίου κατέχει έναν ρυθμιστικό ρόλο για τη θεολογία της Εκκλησίας. Το συμπέρασμά τους είναι πως το *CD* και ο συγγραφέας του ανήκουν στην Παράδοση της Εκκλησίας. Εξ άλλου ακόμα και εκείνοι οι ετερόδοξοι ερμηνευτές, οι οποίοι κατόρθωσαν να ξεπεράσουν τις προκαταλήψεις τους λόγω της ιδεοληπτικής προσκόλλησης πάνω στη νεοπλατωνική ορολογία της θεολογικής γλώσσας του αγίου Πατρός, κατάλαβαν ότι ο συγγραφέας ταυτίστηκε εντελώς με το έργο του. Και ακριβώς απ' αυτήν την ενότητα προσώπου και έργου ακτινοβολείται η αγιότητα εκείνη, που έχει τέτοια ισχύ ώστε κανένας σπουδαίος θεολόγος, ο οποίος μελέτησε το *CD*, δε μπόρεσε να υπεκφύγει τη γοητεία που ασκεί η θεολογία αυτού του συγγραφέα.

Πεμπτουσία: Γιατί επιλέξατε αυτό το θέμα?

π. Δανιήλ Puzaza: Το Καλόν και το Αγαθόν αποτελούν κεντρικές έννοιες της θεολογίας του αγίου Διονυσίου του Αρεοπαγίτου. Οι σχολιαστές των αρεοπαγιτικών κειμένων επισήμαναν τη σπουδαιότητα της μίας ή της άλλης απ' αυτές τις δύο έννοιες στο *CD*. Βέβαια, το να σχετίζεται το Αγαθό με το Θεό αποτελεί κοινή στάση της πατερικής θεολογίας· το χαρακτηριστικό γνώρισμα του

αγίου Διονυσίου είναι το να τοποθετεί το Καλόν στο ίδιο επίπεδο με το Θεό, συσχετίζοντας ταυτόχρονα στην πραγματικότητα με το Θεό τόσο το Καλόν όσο και το Αγαθόν. Τοιουτοτρόπως ο άγιος Πατήρ αποδεικνύει ότι είναι κατ' ουσίαν ένας λειτουργικός ποιητής, ένας υμνογράφος.

Η θεολογία του έχει το ρυθμό και τη σφοδρότητα ενός μεγαλοπρεπούς λειτουργικού έπους, το οποίο δοξάζει με αίνους και ευχαριστίες την πρόοδο του καλού και αγαθού Θεού. Είναι πράγματι μια υμνολογική λειτουργική θεολογία, μυχίως εντυπωμένη με αισθητικές κατηγορίες, και αυτή η εντύπωση, μπορεί να πει κανείς, είναι πιο εσωτερικευμένη στο CD από ότι στη θεολογία άλλων Πατέρων της Εκκλησίας. Βέβαια οι αισθητικές αυτές κατηγορίες δεν είναι φιλοσοφικού αλλά θεολογικού τύπου, καθώς είναι εκφράσεις της φιλόκαλης αισθητικής της Εκκλησίας. Με σπάνιες εξαιρέσεις, ο άγιος Διονύσιος αναφέρεται αποκλειστικά στο θείο Κάλλος, στην άκτιστη νοητή ωραιότητα ή στην κτιστή νοητή ωραιότητα, παραλείποντας την αισθητή ομορφιά. Ο Αρεοπαγίτης υμνεί εκείνο το πνευματικό κάλλος, το οποίο δεν διεγείρει τα πάθη στην ακάθαρτη ψυχή, αλλά αντιθέτως την ανυψώνει προς την μοναδική Πηγή του Κάλλους και της Αγαθότητας χαρίζοντάς την ειρήνη και ευλογία.

Η θεολογία του αγίου Πατρός αποτελεί ένα είδος λειτουργικής τέχνης, ένα ύμνο αγαλλιάσεως, ο οποίος δοξάζει καλώς και αγαθώς Τον όντως καλό και αγαθό (Ψαλμ. 32, 3). Ως εκ τούτου εύλογα έχει επιβεβαιωθεί ότι ο άγιος Διονύσιος ο Αρεοπαγίτης είναι εκείνος ο άγιος Πατήρ ο οποίος πραγματοποίησε με την έννοια της καθολικότητας τη σύνθεση της θεολογίας με την αισθητική, της αλήθειας με

το καλόν, εκφράζοντας τις δογματικές αλήθειες ποιητικά. Είναι αυτή ακριβώς η σύνθεση που συντέλεσε στη βαθύτατη επίδρασή του επάνω στη χριστιανική θεολογία.

Η Εκκλησία αφομοιώνοντας συνολικά τη θεολογία του αγίου Διονυσίου αφομοίωσε και τη διδασκαλία του σχετικά με τον Θεό ως Καλό και Αγαθό. Οι αρεοπαγιτικές έννοιες και εκφράσεις βρίσκονται παντού στην πατερική θεολογία, αλλά και στη λατρεία της Εκκλησίας. Η δοξολογία της Εκκλησίας είναι γεμάτη από πνευματική ωραιότητα και εκφράζεται συχνά με ευχαριστιακή γλώσσα κοσμημένη με αρεοπαγιτικές λέξεις και διατυπώσεις. Σχετικά με την περί του Καλού και Αγαθού θεολογία του αγίου Διονυσίου οι μελετητές έκαναν αξιοσημείωτες παρατηρήσεις όπως τις εξής: τα χαρακτηριστικά του απολύτου Κάλλους και της αιτιότητάς του σε σχέση με τη δημιουργία· η σύνθεση της θεολογίας και αισθητικής· η υπερίσχυση του θείου Κάλλους έναντι του αισθητού κάλλους· το γεγονός ότι η αρεοπαγιτική διδασκαλία αποτελεί τον πυρήνα της φιλόκαλης αισθητικής της Ορθοδοξίας, η οποία είναι ο κατεξοχήν τρόπος υπάρξεως της Εκκλησίας.

Κατ' αρχάς, πρέπει να διευκρινίσουμε ότι η μελέτη μας διενεργήθηκε ξεκινώντας από μια αναμφισβήτητη διαπίστωση: η θεολογία που βρίσκεται στα αρεοπαγιτικά κείμενα είναι βαθιά αφοσιωμένη από τη διδασκαλία και τη μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας. Θεωρούμε πως αυτή η δήλωση έχει την ισχύ ενός αξιώματος. Ανεξάρτητα από τις προσωπικές του προτιμήσεις ένας αμερόληπτος ερευνητής δεν μπορεί να παραμελεί αυτή την αλήθεια: το *CD* είναι ένα κείμενο της εκκλησιαστικής Παραδόσεως. Επομένως, θεωρούσαμε εύλογο να ενστερνιζόμαστε την αρχή, σύμφωνα με την οποία κάθε κείμενο τέτοιου είδους εκθέτει, ουσιαστικά, τη μία αλήθεια της Εκκλησίας και μόνον αυτή.

[«Η Θεολογία του καλού και του αγαθού στον άγιο Διονύσιο»](#)
[Πε εδώ](#)

Ο π. Δανιήλ Πουπάζα γεννήθηκε στο Βουκουρέστι

της Ρουμανίας το 1955. Είναι απόφοιτος της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου το 1999. Το 2006 χειροτονήθηκε ιερέας. Το 2011 κηρύχτηκε διδάκτορας της Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης στο κλάδο της Δογματικής Θεολογίας. Έχει δημοσιεύσει μελέτες και δοκίμια σε διάφορα θεολογικά περιοδικά όπως: *Ortodoxia* (του Ρουμανικού Πατριαρχείου, Βουκουρέστι), *Θεολογία* (της Αρχιεπισκοπής Αθηνών) και *Νέα Σιών* (του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων).